

Bohatá památkářská zeň jubilejního roku v Praze

Jubilejní rok 20. výročí osvobození republiky postavil před Pražské středisko státní památkové péče a ochrany přírody četné úkoly, které vyžadovaly ať již bezprostředního či dlouhodobého zásahu téměř ve všech úsecích jeho pracovní náplně.

Radu plánovaných a předpokládaných akcí vyvolaly samotné jubilejní oslavy, které soustředily pozornost domácích i zahraničních návštěvníků především k hlavnímu městu Praze. Uvážíme-li, že Prahu navštívilo jen ze zahraničí téměř 1 milión hostů, zajímajících se převážně o její historické, umělecké a přírodní krásy, znamená to, že Praha se již řadí k nejvíce navštěvovaným místům Evropy. Při tom zahraniční turisté tvořili jen část pražské návštěvnosti, neboť i zájem obyvatel našeho státu samozřejmě směřoval především k hlavnímu městu. Podnětem k tomu byly jak oslavy květnových dnů, tak i III. celostátní spartakiáda. Pro jejich účastníky bylo nutno hlavní město obléci do slavnostního hávu a ukázat v souboru tradičních památkových objektů i nově objevené krásy mnoha uměleckých děl, včetně půvabů obnovených tradičních hospůdek a vinárniček Starého Města a Malé Strany.

Na to vše bylo možno se připravit. Horší to bylo s krajně nepříznivým počasím na jaře, které zvláště krutě postihlo naše hlavní město, pečlivě připravované k slavnostním dnům. Projevily se důsledky několika desítek let, kdy nebyla pro-

váděna řádná údržba objektů, a padání říms a omítek u pražských domů se stalo takřka okřídleným úslovím pro charakteristiku vzhledu Prahy. Pro pracovníky památkové péče bylo zvláště bolestné, když ze 4800 havarijních dekretů, vydaných pro domy na území Prahy, se 280 týkalo objektů památkově chráněných. Je známo, že první zásahy u ohrožených objektů představovaly odstranění všech hrozících částí zdiva. U chráněných objektů však bylo nutno i při mimořádném urychlení prací postupovat zvláště opatrně, aby se zbytečnými zásahy nepoškodilo ještě víc. A je nasnadě, jaké vypjetí vyžadovaly takové akce od pracovníků památkové péče.

Soupis kulturního bohatství Prahy

Jedním z hlavních úkolů státní památkové péče je soupis kulturních památek nemovitých i movitých. Jde o významný počín, který vyplývá ze zákona č. 22/58 Sb. a má podat přehled všeho kulturního bohatství, jež nám po různých válkách a ostatních zásazích historie zůstalo. Že je toho k naší radosti i hrdosti stále dost, ukazuje již nyní soupis pražských památek.

Lze říci, že evidenční soupis *nemovitých* památek je zhruba hotov. Státní seznam nemovitých kulturních památek v Praze, schválený radou Národního výboru hlavního města Prahy v prosinci 1964, obsahuje 1718 památkových objektů a 511 objektů tzv. památkového zájmu. Jsou v něm zachyceny pražské kostely, jichž je 70, paláce, pomníky i cenné obytné domy, kterých není právě málo, neboť tvoří podstatnou část celého soupisu. Tento seznam představuje také významnou administrativní, organizační a plánovací pomůcku, která po doplnění dalšími údaji o majitelích a operativních správcích jednotlivých objektů, bibliografickými záznamy a údaji o stavebním stavu bude znamenat též pomůcku odbornou. Vědecký materiál, který oddělení památkové péče neustále získává a prohlubuje vlastními stavebně historickými průzkumy i průzkumy organizovanými ve spolupráci s některými dalšími institucemi, jež se zabývají památkovým bohatstvím naší republiky, tj. se Státním ústavem památkové péče a ochrany přírody a Státním ústavem pro rekonstrukci památkových měst a objektů a restaurátorskou sekci Svazu československých výtvarných umělců, je podkladem k populárně vědecké publikaci Katalogu pražských památek, jehož bohatě ilustrované vydání se připravuje pro rok 1968.

V jubilejním roce zahájilo Pražské středisko ve spolupráci s Ústavem teorie

a dějin umění ČSAV, s předními pracovníky Národní galerie a dalšími odborníky, práce na soupisu movitých památek v Praze. Číslo, která představují objem státního seznamu nemovitých kulturních památek, jsou ovšem ve srovnání s nesmírným bohatstvím pražských památek movitého charakteru skromná. Přitom u movitých památek je jejich velké množství často doprovázeno mimořádnou kvalitou. Jak ukazují dosavadní výsledky, očekávaný závěrečný počet movitých památek se bude pohybovat na úrovni pětimístního čísla.

Na soupisu movitostí současně pracují tři komise, složené ze 17 odborníků za součinnosti pražských obvodních národních výborů a za pomoci konzervátorů státní památkové péče. Jedna komise shromažďuje údaje o uměleckých pokladech, které jsou umístěny v úřadech, ministerstvech, palácích a dalších velkých objektech, druhá zachycuje zvláště cenný inventář v kostelích, modlitebnách, synagógách a jiných církevních objektech. Tato komise zatím zpracovala oblast Starého a Nového Města, Malé Strany a Hradčan, takže v podstatě zachytila obvod historického jádra města. Třetí komise zaznamenává kulturní hodnoty, které jsou na veřejných prostranstvích i v obytných objektech a nejsou osobním majetkem. Při své práci postupuje od vnějších městských obvodů do středu města, a zpracovala již Prahu 10—7, nyní pracuje v Praze 6 a 5. Hodnotu a význam pražských movitých památek ukazují objevy dosud skrytých pokladů, jako např. limožských emailových destiček, vzácných paramentů a zlatnických prací. Přitom některé položky představují celé soubory vynikajících uměleckých děl, jako např. kostelní oltáře, skládající se nejen z oltářního obrazu, ale i z většího počtu soch a vlastní oltářní architektury. Při soupisu byly objeveny vzácné obrazy Karla Škréty a jiných významných mistrů.

Zpracování státních seznamů nemovitých a movitých kulturních památek vyžaduje mravenčí práci, jejímž cílem je konečně zachytit přehled našeho kulturního bohatství, protože všechny předchozí podobné akce dosud uvízly v nedokončené podobě.

Stavební obnova pražských památek

Státní seznamy kulturních památek jsou však jenom pracovním předpokladem k tomu, aby mohly být plněny hlavní úkoly konzervace a obnovy památkového fondu.

Díky úsilí rady Národního výboru hlavního města Prahy a její školské a kul-

turní komise byly za pomoci mnoha mimopražských stavebních podniků nejdříve odstraňovány nejakutnější případy havarijní.

Ke konkrétním úkolům konzervace a obnovy patří především péče o národní kulturní památky, které jsou převážně na území hlavního města Prahy. Ve své většině jsou to celé areály významu ne jen památkového. Jim dominuje Pražský hrad, kde úspěšně a podle plánu pokračovaly i v uplynulém roce velkorysé úpravy. Pozornost byla dále soustředěna k dokončování obnovy karolinského areálu a Betlémské kaple. Velmi mnoho péče si též vyžádal areál Staroměstského náměstí, hlavně v odstraňování katastrofálních důsledků zanedbané základní údržby domovního fondu. Při otloukání havarijních fasád se však ukázalo, že některé domy na Staroměstském náměstí skrývají pod mladším převlekem dosud neznámé bohatství gotických a renesančních průčelí. Slovo bohatství není nadšátkou zejména u domu čp. 605, nazývaného U zvonu. Průzkum pod povrchem mladších omítek ukázal skutečně tvarové bohatství gotických tesaných článků ze 14. století, které u nás na profánním objektu pro toto období patří zatím k jevům zcela mimořádným. Gotické průčelí tohoto domu členila netoliko okna s bohatými kamenickými detaily, ale též výklenky, v nichž nutno předpokládat sochařskou výzdobu. Neméně významné objevy uměleckohistorického charakteru byly učiněny na nedalekém domě čp. 603 na Staroměstském náměstí. Další cenné detaily pak odhalil průzkum na podloubích tohoto náměstí. Z domu na Staroměstském náměstí byly opraveny objekty čp. 478, 479 a 480, přičemž zejména u domu čp. 480 byla zjištěna a obnovena původní barevnost fasády, shodná s pojetím Matheyovým, kterému je přestavba přisuzována. U domu čp. 479 byly přiznány cihelné pásy loubí, které byly při rekonstrukci objeveny.

Národní kulturní památky v Praze si vyžadují skutečně důkladnou rehabilitaci, neboť jejich stav není v některých případech potěšující. Dokazuje to příprava rehabilitace vyšehradského areálu, který svou rozlehlostí a složitostí společenských a kulturních funkcí si v uplynulém roce vyžádal velmi mnoho času a ještě v letech následujících bude jedním z předních úkolů Pražského střediska. Pozornosti neunikly ani ostatní kulturní památky, jako je Novoměstská radnice, u níž společensko-historická hodnota budovy jako památky na vznik husitské revoluce se podle provedeného průzkumu odráží také v mimořádné úrovni architektury zachované části a vyžaduje plnou rehabilitaci po odstranění rušivých zásahů devatenáctého století a po vystěhování nevhodných provozů.

Na stupni přípravného projednávání bylo dotčeno i Národní divadlo, zejména pokud jde o jeho bezprostřední okolí. Byly projednávány zásady pro dispoziční úpravy, k nimž se vypracovává projekt. Po projekční stránce se také připravuje rehabilitace Juditiny věže a Karlova mostu, u něhož byla dokončena oprava páteho oblouku. Pro zajištění Karlova mostu se zpracovává statický projekt a ukazuje se na nutnost ztužení a propojení jednotlivých polí železobetonovou deskou

pod úrovní nynější vozovky a patrně též dočasné vyčlenění z motorové dopravy. Pražské středisko sledovalo též úpravy foyeru Tylova divadla a určilo zásady dalších dispozičních úprav právě tak, jako se účastnilo jednání o úpravě rampy Národního muzea v souvislosti s řešením severojižní komunikace.

Ve prospěch pražských památek bylo letos prostavěno kolem 50 miliónů Kčs. Řada akcí, jichž se tato částka týká, byla vyvolána u příležitosti jubilejního roku, jiné vznikly zcela zákonitě v rámci normální stavební rekonstrukce. Z nejdůležitějších a z nejznámějších akcí připomeňme např. dnes již známou obnovu Královské cesty, na níž bylo v roce 1965 podle projektu Státního ústavu pro rekonstrukci památkových měst a objektů Pražským stavebním podnikem, Fasádostavem obnoven 11 objektů a v Karlově ulici 9 objektů. V Mostecké ulici na domě čp. 55 (tzv. Saském domě) bylo zaznamenáno neznámé a skryté památkové bohatství. Významný objev gotického průčelí tohoto domu, architektonicky velmi náročný, musel být po pořízení dokumentace zakryt, protože šlo o objevy nepředvídané, jejichž zachování by předpokládalo přepatrování dnešního obytného domu. To by si vyžádalo náročné projekční řešení, přičemž by průčelí zůstalo s otevřenými sondami. Bylo proto přikročeno k předběžné úpravě průčelí do doby, než bude možno na základě řádného projektu provést definitivní, stavebně velmi náročný zásah.

Neméně významnou akcí je i postupná obnova býv. kostela v Emauzích, jemuž bylo konečně určeno i nové využití. Veřejná soutěž přinesla v pozoruhodném vítězném návrhu akad. arch. F. M. Černého vyřešení západní dominanty kostela, takže I. etapa výstavby obnoveného objektu má být dokončena do připravovaného Mezinárodního kongresu architektů (UIA), který se má konat v roce 1967 v Praze. Také v ambitu Emauzského kláštera pokračovaly náročné restaurátorské práce na světoznámých nástěnných malbách.

Veřejnost byla dále informována o objevu nástěnných maleb při rekonstrukci objektu Heinovka v Karlíně.

Prospěchu cizineckého ruchu již dnes slouží obnova a nová úprava řady přitažlivých staropražských hospůdek a vinárniček, mezi nimi U zelené žáby, U zlaté konvice, U Glaubiců, U Vejvodů, Vikárka, U černého vola atd. S tím souvisí i obnova a úprava obchodní sítě v historickém jádru města, jejíž novou náplň vypracovaly obchodní investorské složky. Podle této koncepce dostanou zcela speciální určení i některé ulice, např. Železná, Karlova, Pařížská atd. Je pochopitelné, že ani toto úsilí nemohlo zůstat bez pozornosti orgánů památkové péče.

Pražské středisko státní památkové péče a ochrany přírody sledovalo též vybrané skupiny některých památkových objektů, jejichž stavební stav nutí k rychlému zásahu. Největší potíže, jež bylo nutno překonat, spočívaly v získání vhodného investora, který by zajistil správné využití objektu z hlediska zásad památkové péče a který by byl současně schopen zajistit potřebnou kapacitu stavební

výroby. Ne ve všech případech se setkal Pražské středisko s úspěchem, i když dosavadní stav poskytuje naději k brzkému odstranění těchto potíží. Jsou to Pražanům známé objekty, u nichž břevna vzpírají narušené části domů, ať je to již dům čp. 229 v Husově ulici, nebo dům čp. 324 na Jánském vršku a některé další. U řady těchto objektů se naopak podařilo úspěšně zahájit stavební akci, jako např. u čp. 616 v Dlouhé třídě, v zadní části domu U Sladkých v Jilské ulici atd. Památkoví pracovníci dále působili a spolupracovali při úpravách interiéru na Slovanském ostrově, při rekonstrukci a obnově Lorety, prováděli památkový dozor na úpravách kostela sv. Mikuláše na Malé Straně, při opravě průčelí kostela sv. Salvátora na Křižovnickém náměstí, kostela sv. Jiljí v Husově ulici, býv. kostela sv. Anny, kostela Nejsvětější Trojice ve Spálené ulici, na úpravě Clam-Gallasova paláce, při obnově renesančního průčelí domu čp. 465 v Melantrichově ulici se zajímavými nálezy fragmentů gotické cihlové architektury. Účastnili se jednání o budoucí opravě kostela sv. Mikuláše na Starém Městě, při zajišťování projektu na úpravu Malostranského hřbitova, při dokončení projektu na obnovu stavebních částí v zahradě zámku Troja atd.

Tento výčet nemůže být úplný a vynechává některé významné akce, které by si zasloužily zcela zvláštní pozornost, ať už jde o účast na jednání o záchranu periférních usedlostí nebo soustavné konzultace při dokončování projektů a rekonstrukčních prací na využití kláštera bl. Anežky České pro středověké sbírky Národní galerie.

Pražské památky však nejsou toliko izolovanými objekty, jejich velký význam a vysoká hodnota spočívá v tom, že vytvářejí ucelené areály a celé městské čtvrti historické Prahy. Proto bylo nutno zabývat se programem centrální přestavby města, konzultovat návrhy urbanistických studií Michle a Hlobětína, vyjadřovat se k soutěžím na úpravu Chotkovy silnice, na proponovaný mezinárodní hotel u Švermova mostu, na úpravu náměstí Republiky. Pražské středisko podalo své připomínky i k výstavbě Severního města. Vysoce náročným úkolem tohoto typu je též připravovaná regenerace tzv. experimentálního bloku městské rezervace, na němž se má vyzkoušet platnost metod a zásad památkové péče, které sledují obnovu historického jádra Prahy. Experimentální blok tvoří domy mezi ulicemi Melantrichovou, Havelskou, Michalskou a Staroměstským náměstím. Účast Pražského střediska zde je o to významnější, že lze očekávat objevy podobného druhu, jak jsem se již o tom zmínil výše. Význam a důležitost stavebně historického průzkumu objektů experimentálního bloku hloubkovým způsobem jenom potvrzuje zkušenost, která byla získána u objektu čp. 118 v Letenské ulici, zvaném Zlatá loď, kde průzkum objevil nové hodnoty, jež vedly k dodatečnému převedení tohoto domu z kategorie památkového zájmu do státního seznamu kulturních památek, a to zejména dalších sedmi pozdně renesančních stropů, z toho pěti malovaných.

Pro pracovníky památkové péče je sice smutným, ale neméně důležitým úkolem účast při všech jednáních o upuštění ze závažných příčin od památkové ochrany některých objektů. Důsledky z toho vyplývající představují značný časový nárok, neboť řádná dokumentace takových objektů, které zaniknou, je ještě závažnější než u těch, které se zachovávají.

Restaurátorské práce

V jubilejním roce byly v Praze provedeny rozsáhlé restaurátorské práce děl malířských a sochařských, které nemají v posledních letech obdoby a které představují částku okolo 6 miliónů Kčs. I když se těchto akcí účastnilo více institucí, Pražské středisko státní památkové péče, pokud je samo neprovádělo, zajišťovalo při nich odborný uměleckohistorický dohled. Jednou z předních akcí, které Středisko samo provádělo, byla obnova více než padesáti domovních znamení na Starém Městě a Malé Straně. Šlo tu zejména o domy, které jsou v blízkosti Královské cesty, k níž se obvykle váže zájem návštěvníků Prahy. Řada opravovaných domovních znamení byla z období baroka a dodnes se dochovala značně znehodnocena, zejména pozdějšími necitelnými přemalbami a úpravami. Dnes opět září ve své původní kráse a jsou středem pozornosti.

Galerie města Prahy přispěla k slavnostnímu vzhledu naší metropole tím, že opravila velký počet pomníků a plastik na veřejných prostranstvích. Nejvýznamnější z nich byly morové sloupy na Malé Straně a Hradčanech, pseudogotické sousoší na Smetanově nábřeží, Pieta v nemocnici pod Petřínem i pomník Karla IV. na Křižovnickém náměstí.

Restaurátorské práce se však netýkaly jenom plastik. V letošním roce byla zahájena celková obnova a restaurování vrcholně barokního interiéru kostela sv. Františka U křižovníků. Velmi zajímavý byl objev restaurátorů, kteří se podíleli na obnově kostela. Po postavení lešení v presbytáři bylo zjištěno, že freskovou výzdobu Jana Kryštofa Lišky přemaloval v polovině 19. století (1852—1860) Josef Navrátil se svou dílnou. Tento umělec dokonce fresku signoval. V roce 1965 byla dokončena i restaurace čtyř oltářních obrazů téhož kostela. Při ní se prokázalo, že díla skutečně vytvořili dva významní umělci rozhraní 17.—18. století Michael Willmann a Jan Kryštof Liška, kteří svým dílem ovlivnili vývoj českého barokního umění. Zatímco první z nich svou tvorbou tkví ještě v umění 17. století, druhý položil základy pro malířství 18. století. Restaurování ukázalo i značný vliv tohoto umělce na Petra Brandla. O významu obou umělců pro naše barokní umění přesvědčila také úspěšná výstava „Mistři vrcholného baroku“ v zámku

Trója, kterou za velkého zájmu veřejnosti uspořádala Galerie hlavního města Prahy za úzké spolupráce Pražského památkového střediska.

Další významná restaurace umělecké výzdoby byla uskutečněna ve smíchovské Portheimce, kde byla opravena freska Václava Vavřince Reiner a postupně se restauruje interiér kostela sv. Tomáše na Malé Straně, jehož fresková výzdoba je dílem téhož malíře.

Mezinárodní úspěch měla též restaurátorská akce na týnském oltáři mistra I. P., který byl vystaven na velké výstavě podunajského umění v Linci.

Restaurátorské práce byly prováděny v součinnosti s restaurátorskou sekci Českého fondu výtvarných umění a byly dílem předních malířů a sochařů-restaurátorů, z nichž je třeba mimo jiné jmenovat: Vlastimil a Alena Bergerovi, Jiří Blažej, Elena Crhová, Bohumíra Čilová, Dagmar Švarcová, M. Valentová, Karel Vachuda, Raimund Ondráček, Josef Král, Jaroslav Kadera, Josef Němec, Vladislav Turský, Miroslav Kolář, Jiří Gruškovský, Aleš Grim, Miroslav Vajchr, Dušan Kříčka, Aloisie Viškovská-Altmannová, Karel Stádník, Josef Vitvar, Václav Hlavatý a další.

Nové úkoly a objevy Pražského střediska

V souvislosti s řešením složitých otázek pražské dopravy přijala rada Národního výboru hlavního města Prahy dne 2. 3. 1965 usnesení č. 51 o schválení požadavku státní památkové péče při výstavbě tras podpovrchové hromadné dopravy v Praze. Rada NVP ve svém usnesení konstatovala, že požadavky státní památkové péče k zajištění všech objektů dotčených trasou a chráněných podle zákona č. 22/58 Sb. i obsažených v seznamu památkového zájmu jsou plně v souladu s celospolečenskými zájmy, které je nutno při výstavbě podpovrchových tras v Praze zajistit a schválila tomuto úkolu příslušné zásady.

Investoru dopravních a inženýrských staveb hlavního města Prahy rada uložila:

a) aby plně a včas zajistil v souladu s harmonogramem vlastní výstavby podpovrchových tras požadované předběžné archeologické výzkumy, průzkumy pro projekci na předběžné stavební zabezpečení historických budov ve vibračním pásmu, všechny průzkumy při vlastní výstavbě tras a při rehabilitaci trasou dotčených budov a objektů ve vibračním pásmu;

b) plně zajistit včasnou projekci a realizaci předběžného statického zabezpečení historických budov v trase a ve vibračním pásmu *před výstavbou tras*;

c) plně a včas zajistit v navázání na výstavbu tras stavební a výtvarnou rehabilitaci historických objektů a významných archeologických nálezů podle projektu generálního projektanta ve smyslu požadavků státní památkové péče.

Pražskému středisku bylo uloženo provést ve spolupráci s Archeologickým ústavem Československé akademie věd vytčené průzkumy. Ke koordinaci a sledování těchto úkolů jmenovala rada NVP odbornou komisi, jejímiž členy jsou ředitelé a vedoucí pracovníci vědeckých ústavů a institucí. Předsedou komise je ředitel Pražského střediska, místopředsdou ředitel Archeologického ústavu ČSAV akademik Jan Filip.

K zajištění tohoto nového a neobyčejně závažného úkolu byl v Pražském středisku vytvořen nový útvar — stavebně archeologické oddělení. Průzkumové a výzkumné práce byly již započaty. Byl zahájen výzkum domu čp. 553/I na Staroměstském náměstí, tzv. Sixtova domu, kde je ve sklepech ukryt románský dvorec zajímavého půdorysu. Je to první velký výzkum v rámci prací pro výstavbu podpovrchové dráhy „A“. Dále se provádí archeologický výzkum terénu na dvoře domu čp. 880/II v Nekázance, který se má zbořit, aby na tomto místě mohlo být vybudováno parkoviště.

Oddělení stavebně archeologické se podílí i na dalších tématických výzkumech pražských památek a vypracovává podklady pro jejich rehabilitaci. Je to hlavně systematický výzkum Břevnovského kláštera, který navázal na záchranný průzkum objektu uskutečňovaný při úpravách kláštera pro veřejné účely. Dále jsou dokončovány výzkumy románského dvorce pánů z Kunštátu v objektu čp. 222/I v Řetězové ulici, kupeckého dvorce v domech čp. 229 a 156/I v Husově ulici, románské mostecké věže na Malé Straně a přilehlého renesančního domu čp. 56, jakož i protějšího domu čp. 58—9/III, kde je ukryta hradba podhradí levobřežního sídliště období raného feudalismu.

Při výstavbě nových sídlišť jsou sledovány výkopy půdy, aby byly dokumentovány podklady hmotné kultury a zachyceny i jiné doklady lidské práce. Zvláště při průzkumu proseckých podzemních chodeb přispěli pracovníci Pražského střediska značným podílem.

Největším ziskem byl však objev naší nejstarší kostelní krypty v břevnovském kostele, kde byly zjištěny nejméně tři stavební etapy. Břevnovský klášter byl založen v roce 993. Výzkum Břevnovského kláštera je proponován na několik let a je prováděn ve spolupráci s ČSAV, Ústavem teorie a dějin umění a Archeologickým ústavem.

Pražské středisko podalo též iniciativní návrh, aby při Československé akademii věd byla ustavena meziústavní komise, která bude řídit a koordinovat systematický i záchranný výzkum Prahy. V této komisi bude zastoupeno i naše Středisko

z jarní Prahy

Praha ze Strahovské zahrady

Malá Strana z Kolowratské zahrady

*Staré Město ze Seminářské
zahrady
Snímky: Josef Ehm*

*Staré Město ze Seminářské
zahrady
Snímky: Josef Ehm*

a ostatní pražské ústavy, jako je Národní muzeum, Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, Muzeum a Archiv hlavního města Prahy atd. Tím se zajišťují systematická dokumentace pražského historického bohatství a vnese se jednotný systém do této práce.

Ochrana pražské přírody

Významnou součástí činnosti Pražského střediska je soustavná péče a ochrana pražské přírody. Území našeho hlavního města vykazuje nejen velmi bohatou členitost a různorodost svého povrchu, ale zachovala se na něm také řada původních hodnotných ploch s přirozenými společenstvy rostlin a živočichů. Tak jsou tu dochovány formace tzv. skalních stepí a lesostepí, což jsou vlastně nenahraditelné a neobnovitelné živé památníky toho, jak u nás vypadala květena a zvířena v sušším a teplém poledovém období, tzv. „boreálu“, než nastoupilo období chladnější a vlhčí, zvané „atlantské“, kdy se u nás rozšířily lesy. Tyto stepní a lesostepní druhy se mohly proto zachovat jen na určitých místech a za zvláštních podmínek. V Praze jsou to hlavně skalnatá úbočí Šáreckého údolí a soutěsky Vltavy od Tróje na sever a na jihu Prahy podobné svahy nad Malou Chuchlí a v Prokopském údolí. Dále jsou zde četná i světově významná naleziště zkamenělin a význačné geologické jevy, hlavně ve vápencích.

Všechna tato území byla na popud oddělení ochrany přírody Pražského střediska začleněna směrným územním plánem do ploch veřejné zeleně a mají při správné péči a ochraně reálné vyhlídky na zachování v plné hodnotě i do budoucna. K nim se druží také soubor třiatřiceti historických parků, sadů a zahrad, jimž byla rovněž věnována soustavná ochrannářská péče. Všechny hodnotné původní plochy a historické parky a zahrady byly též zpracovány a předány k zakreslení do tzv. „projektu republiky“.

Oddělení ochrany přírody provádí již několik let systematický průzkum pražské přírody. Bylo zpracováno tzv. ochrannářské mapování, kdy do map v měřítku 1 : 5000 byl určenými barevnými značkami zakreslen skutečný současný stav všech volných ploch v Praze tak, aby bylo na první pohled zřejmé, zda se jedná o obdělávanou půdu, sady, parky, zahrady, les, křoviny, louky travnaté, či křovité původnější plochy atd. Tímto mapováním se získal absolutní přehled území včetně každé větší meze, křoviska a podobně. A tak má Praha v tomto směru značný náskok proti ostatním krajům, kde s touto prací teprve začínají.

Pro budoucnost připravuje Pražské středisko zpracování úplného seznamu všech hodnotnějších stromů a stromořadí tak, aby byl v Praze absolutní přehled o veškeré hodnotnější zeleni.

Na podkladě provedených průzkumů byl vypracován návrh na vyhlášení chráněných území v Praze. V uplynulém roce byla provedena prověrka těchto návrhů a pro příští rok se počítá s tím, že budou připraveny kompletní písemné podklady k jejich vyhlášení. Celkem se jedná o 38 větších i menších ploch a výtvorů. V roce 1964 byla jako první vyhlášena ochrana Divoké Šárky formou chráněného přírodního výtvoru.

Samotná sebedokonalejší evidence a vydání zákonů a vyhlášek bohužel přírodu neochrání, a je nutno k tomu jednak zainteresovat většinu občanů na aktivní ochraně přírodních hodnot, jednak zpřísnit dosavadní málo účinné trestní sankce, protože dosavadní zařazení činů proti ochraně přírody na úroveň drobného výtržnictví je neudržitelné, když jsou jimi často i ničeny naprosto nenahraditelné hodnoty, *které se už obnovit nedají!*

Kulturně propagační činnost Pražského střediska

V uplynulém roce věnovalo Pražské středisko mimořádnou pozornost propagaci zásad památkové péče a ochrany přírody mezi pražskými občany. Během roku proběhly dva přednáškové cykly Lidové university. Jarní cyklus „Živá krása staré Prahy“, konaný v sále Mětské lidové knihovny, byl věnován novým objevům a zajímavostem ochrany pražských památek, podzimní kurs „Pražská příroda a její ochrana“, uspořádaný v Muzeu hlavního města Prahy, se soustředil na problémy ochrany přírody, historické zeleně a životního prostředí. Oba cykly přednášek vzbudily pozornost nejen u dobrovolných pracovníků Střediska, ale setkaly se s velkým zájmem i u pražské veřejnosti.

Nejzávažnějším kulturně propagačním počinem Střediska v jubilejním roce bylo uspořádání soutěže „Poznej a chraň památky Prahy“. Tato soutěž měla vzbudit pozornost zejména mládeže a získat ji k aktivní péči o kulturní památky. I když byly vyslovovány obavy, že v záplavě jiných akcí jubilejního a spartakiádního roku nebude mít soutěž úspěch, ukázalo se, že její uspořádání, které bylo v podstatě experimentem, bylo oprávněné a že soutěž vzbudila očekávaný ohlas. Účastnilo se jí na 700 řešitelů a to nejen z Prahy, ale i z ostatních míst republiky, ba dokonce i ze Slovenska. Rozbor věkové struktury účastníků potvrdil zaměření soutěže především do řad mládeže, jíž mezi řešiteli bylo víc než polovina. Úspěš-

ným řešitelům byly předány hodnotné ceny. Ke kladným výsledkům soutěže lze však počítat nejen vzbuzení zájmu o kulturní památky mezi veřejností a mládeží. Podstatné je i to, že o průběhu soutěže a o významu pražského památkového fondu informoval denní tisk, rozhlas a televize, že byl získán početný adresář zájemců o kulturní památky Prahy, jejichž řešení soutěžních otázek ukázalo mnohdy vysokou úroveň, takže někteří účastníci soutěže se mohou stát i dobrovolnými pracovníky Státní památkové péče, jak to předpokládá zákon o kulturních památkách. Nejcenějším ziskem soutěže však bylo získání skupiny mládeže, která při Pražském středisku dala popud k ustavení kroužku — Klubu mladých památkářů. Kroužek se pravidelně schází a chce také Středisku aktivně pomáhat při plnění jeho úkolů.

Pro propagaci činnosti pražské památkové péče byly vydány dva výtvarné plakáty, jejichž autory jsou malíři prof. Cyril Bouda a Miloslav Troup. Nemalou propagační úlohu sehrálo i vydání jubilejní publikace „Staletá Praha“, na jejíž přípravě se sešla řada významných spolupracovníků památkové péče a jejíž druhou knihu dnes dostávají čtenáři do svých rukou.

Základní povinnosti k historické Praze

Některé problémy památkové péče jsou dosud otevřené a postupně se řeší. Je to např. otázka kvality specializované stavební výroby a systematické provádění základní péče o údržbu domovního fondu.

I když v uplynulém roce vykonaly Pražské stavební podniky úctyhodný kus práce, je to stále ještě málo s ohledem na mimořádné hodnoty památkového fondu hlavního města Prahy. Podrobná prohlídka stavebního stavu památkových objektů, kterou Pražské středisko provádí, např. ukázala, že u těchto domů dochází k poškození hlavně v důsledku nedostatečné péče o střechy, okapy a svody, které nejsou řádně udržovány a čistěny. Je to jistě proto, že není zajištěn dostatek lidí na tyto práce, především pokrývačů a klempířů.

Tyto otázky bude třeba energicky řešit, aby se zabránilo dalšímu narůstání škod a chátrání objektů. Souvisí s tím i řádné plnění povinností správců a uživatelů památkových objektů, kterým byly u příležitosti vyhlášení státních seznamů nemovitých kulturních památek vydány dekrety s konkrétním určením těchto povinností spolu s metodickými pokyny, jak o památku pečovat. Je bezpodmí-

nečnně nutné, aby řádně a včas byly plánovány veškeré generální opravy, zajištěn projekční předstih na budoucí rekonstrukce a stavební práce atp.

Neméně důležité je řešení otázek dopravních a dislokačních. Velkou pomoc v tomto směru znamenalo usnesení rady Národního výboru hlavního města Prahy o zákazu vjezdu těžkých motorových vozidel do historických částí města, které vstoupilo v platnost dnem 1. října 1965, a postupné vymísťování nevhodných skladišť, které se řeší realizací nové koncepce obchodní sítě v centru města a budováním nových skladišť.

Ve všech těchto otázkách uplatňovalo Pražské středisko v uplynulém roce svou iniciativu a bylo v čilém pracovním styku s příslušnými institucemi a podniky.

Posléze jedním z hlavních úkolů památkové péče je také důsledné sledování stavebního stavu a způsobu využívání památkových objektů. To bylo v roce 1965 zatím provedeno ve čtyřech pražských obvodech. Dosavadní zkušenosti s výsledky jsou velmi cenné pro zajištění včasné obnovy památek i jejich vhodného využívání.

Aktiv dobrovolných pracovníků — předpoklad úspěšné práce

Pracovní bilance kladných výsledků památkové péče v Praze za uplynulý rok by nebyla úplná, kdybychom nevyzvedli lví podíl širokého aktivu dobrovolných spolupracovníků na činnosti Pražského střediska. Byla to zvláště iniciativní pomoc památkové rady, která se od svého ustavení v roce 1964 sešla 19 krát, aby projednala a posoudila nejzávažnější otázky památkové péče. Také stopadesátičlenný sbor konzervátorů a zpravodajů státní památkové péče a ochrany přírody na pražských obvodech až na výjimky, čestně splnil svěřené úkoly při provádění soupisu památek, v preventivní péči i v propagaci zásad památkové péče a ochrany přírody. Účinnou pomoc poskytoval Pražskému středisku i Klub Za starou Prahu pod vedením svého zasloužilého předsedy dr. inž. arch. Bohumíra Kozáka. Všem těmto lidem dobré vůle, neúnavným a obětavým pracovníkům a patriotům hlavního města patří naše srdečné díky.